

Zāļu lietošanas paradumi cilvēkiem pēc 50 gadu vecuma

Jurgis Siliņš¹, Dzintars Mozgis², Antons Skutelis³

Rīgas Stradiņa universitāte, Latvija

¹Maģistrantūra klīniskajā farmācijā,

²Sabiedrības veselības un epidemioloģijas katedra,

³Iekšējās slimību katedra

Ievads. Novecošana norit vienlaikus ar hronisko slimību sloga uzkrāšanos, bet tās savukārt bieži saistītas ar sāpju sindromu. Reizē ar to pieaug lietoto zāļu, tostarp pretsāpju līdzekļu, skaits, kā arī nevēlamo blakņu daudzums. Pacienti iegūst informāciju par zālēm no dažādiem izziņas avotiem. Arī viņu informētība par zāļu lietošanu un to iespējamām blaknēm mēdz būt dažāda. Kvalificēta informācija samazinātu nevēlamo blakņu daudzumu.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Darba mērķis bija veikt pilotpētījumu, lai noskaidrotu pacientu, kas vecāki par 50 gadiem, vienlaikus lietoto zāļu daudzumu, to kombinācijām ar nesteroīdajiem pretiekaisuma līdzekļiem, kā arī izzinātu pacientu informācijas avotus un informētību par zāļu blaknēm. Pētījums veidots kā īslaicīgs, aprakstošs, prospektīvs šķērsgriezuma pētījums, aptaujājot par 50 gadiem vecākus abu dzimumu aptiekas apmeklētājus deviņās aptiekās Rīgā, Rīgas rajonā, Jūrmalā, Cēsis un Jēkabpilī. Datu ieguvei izmantota anketas forma, kuru aizpildīja farmaceits. Respondentiem tika lūgts brīvprātīgi piedalīties aptaujā. Anketās bija iekļauti jautājumi par zālēm, to skaitu (1. kārtā), zāļu blaknēm, to iespējamo mijiedarbību (2. kārtā) un informācijas avotiem (3. kārtā). Dati tika apstrādāti, izmantojot *Microsoft Excel* un *SPSS* aprakstošās un analītiskās metodes.

Rezultāti. Anketēšana tika veikta trīs kārtās – pirmās kārtas kopējais respondentu skaits 125 – no tiem 52 respondenti (41,2%) vecumā no 51 līdz 60 gadiem. Otrās kārtas respondentu skaits 114, no tiem 72 sievietes un 42 vīrieši. Trešajā kārtā aptaujāti 124 respondenti.

Apkopojot datus par lietoto zāļu skaitu, tika konstatēts, ka vairākums aptaujāto lietojuši piecas zāles (n = 46; 36,8%), nedaudz mazāks skaits – četras (n = 31; 24,8%) un vēl mazāk respondentu – sešas zāles (n = 26; 20,8%). Divi pacienti lietojuši pat 10 un 12 medikamentus vienlaikus. Biežāk lietoto zāļu grupas ir bijušas AKE inhibitori (72 respondenti), β-adrenoblokatori (67 respondenti), diurētiskie līdzekļi (60 respondenti). Kopā ar AKE inhibitoriem un β-adrenoblokatoriem visbiežāk ir lietota acetilsalicilskābe devā no 50 līdz 150 mg kā antiagregants, kā arī ibuprofēns un diklofenaks, bet daudz retāk ar šiem nesteroīdajiem pretiekaisuma līdzekļiem (NPL) lietoti kalcija antagonisti un diurētiskie līdzekļus. Literatūrā ir pieejami pierādījumi, ka minēto zāļu blaknes var summēties [1., 2.].

Vīrieši un sievietes, kas vecāki pēc 50 gadiem, lietojuši aptuveni vienādu zāļu skaitu – piecas zāles vienlaikus. Vairāk medikamentu lietojuši ģimenē dzīvojošie pensionāri – četras zāles, neskaitot NPL, un piecas kopā ar NPL.

No aptaujātajiem medikamentu lietošanas instrukciju lasījuši 9,68%. Respondenti, kuri lietojuši vairāk par trim zālēm, tostarp NPL, paši aktīvi interesējušies par zāļu lietošanu (67,74%), bet 32,26% paļāvušies uz speciālistu norādījumiem. Par zāļu lietošanu, blaknēm, kuras var izraisīt zāles, un to mijiedarbību vairāk ir bijušas informētas sievietes 20,2% (vīrieši 5,3%).

Kā primārais pacientu informācijas avots par zālēm (n = 99; 82,26%) norādīts atgādinājums aptiekā par zāļu instrukcijas lasīšanu. Otrajā vietā ir draugi, kaimiņi u. c. (n = 82; 68,5%). No 124 respondentiem daļa norādījuši, ka iegūst informāciju internetā (n = 41; 33,06%), savukārt lielākā daļa to gūst citur (n = 66; 54,03%).

Secinājumi.

1. Vairums respondentu vecumā pēc 50 gadiem lieto vienlaikus 4–6 zāles, kas jau ir polipragmāzija¹, tāpēc ir iespējamās bīstamas blaknes.
2. Kopā ar NPL – acetilsalicilskābi, ibuprofēnu un diklofenaku lietoti arī AKE inhibitori, β-adrenoblokatori, diurētiskie līdzekļi, kuru blaknes var summēties.
3. Iedzīvotāji, īpaši vīrieši, nav pietiekami informēti par zāļu lietošanu, blaknēm un to mijiedarbību.
4. Informācijas avoti par zālēm ir šādi: atgādinājums aptiekā lasīt lietošanas instrukciju, draugi, paziņas, reklāma, retāk internets.
5. Polipragmāzija ir uzskatāma par nopietnu sabiedrības veselības problēmu cilvēkiem, kas vecāki par 50 gadiem, un tās izplatības novērtēšanai ieteicams veikt plašāku reprezentatīvu pētījumu.

¹ Polipragmāzijas sinonīmi ir polifarmācija, politerapija vai ārstēšana pāri mēram – pārāk liels skaits ordinēto medikamentu vienam cilvēkam. Sk. Beubler E., Donnerer J. *Polypragmasie*. http://www.sozialversicherung.at/mediaDB/655210_Top_Tipps4_2003.pdf [skatīts 16.11.2011.]. *British National Formulary*, 65th edition, marth-september 2013.